

JOLITA MULEVIČIENĖ

Vilniaus pedagoginis universitetas

ASMUO IR VIZUALIOJI APLINKA: ESTETINIS SAŲVEIKOS ASPEKTAS

A Personal and Visual Environment: The Aesthetic Aspect of Interaction

SUMMARY

Developing aesthetization tendencies of the environment and daily life creates a person's relation with the visual environment. Invoking the achievements of various sciences, by the help of the aesthetics of the environment, a person's aesthetic of environment connections is analysed, and how the environment is received and in what ways it acts as an aesthetic object is pointed out. In the article, investigations of the aesthetics of the environment are analyzed, and it tries to reveal the influence of visual qualities and the features of the environment on a person, the importance of the estimation of environmental stress on an individual, societies and communities. Investigations of perceptual and cognitive processes, emotional evaluations and relational and interactive investigations of the environment aesthetic are highlighted. They reveal the origin of a person's reactions to the features of the environment, showing the connection between visual environmental features and people's reactions to these features, also stressing the difficulty in the connections between a human and his environment.

Įvairių sričių mokslai, įsiliedami į realią kultūrinę erdvę, keičia ir estetiką. Ryškėja kai kurios tendencijos, keičiančios tradicinės estetikos dimensijas. Estetikos teorijos, įvairiais aspektais analizuojamos grožio fenomeną, tolsta nuo tradicinės jo sampratos. Pasaulio grožio suvokimo ir išgyvenimų formų įvairovė neap-siriboja vien menu. Estetinių reiškinių pa-

saulis įsilieja ir į vizualiai suvokiamą tikrovę. Atsiskleidžia kasdienio gyvenimo, buities, landšafto, aplinkos, būsto estetikos apraiškų ypatumai. Akivaizdūs mus supančios aplinkos estetikos, meno dizaino procesai skatina mokslinę problematiką, kurioje įvairiais aspektais aptariama aplinkos estetikos ekspansija į gyvenimo, mokslo, gamtos, etikos ir kitas sritis.

RAKTAŽODŽIAI: asmuo, aplinka, vizualioji aplinka, estetiškas aspektas, aplinkos estetikos.

KEY WORDS: person, environment, visual environment, aesthetic aspect, aesthetics of the environment.

Siekiant asmens ir jį supančio gamtos pasaulio santykio harmonijos, dabartinėje estetikoje vis didesnę įtaką įgauna įvairios landšafto estetikos, kaip antai, miško, vandens estetika ir kita. Analizuojant asmens ir aplinkos estetinį santykį, remiamasi humanitarinių mokslų, geografijos, istorijos, architektūrinės fenomenologijos, aplinkos psichologijos, architektūrinės estetikos, kraštovaizdžio morfologijos, aplinkos ekologijos pasiekimais. Tenka pripažinti, kad aplinkos estetika nėra tik šių mokslų samplaika. Joje vyksta sintetinio ir raidos procesai, kurių pagrindu analizuojama asmens ir estetiškos aplinkos sąsajos¹. Estetinis suvokimas leidžia modeliuoti mus supantį pasaulį ir reakciją į jį. Šios reakcijos neįmanoma apibrėžti vien racionaliais samprotavimais. Estetinė vertė apibūdina objektą kaip įvairių ryšių ir santykių visumą ir jų atspindį vizualiojoje aplinkoje.

Siaurąja, etimologine, prasme žodis *aplinka* apibrėžia regioną, kuris supa tam tikrą erdvę. Aplinkos plačiąja prasme terminas kartais painiojamas su ekologija (organizmo ir santykių, kurie jį sieja su aplinka, sistema) ar su ekosistema (ji apibrėžia šiuos santykius kaip funkcionalią, interaktyvią organizmų ir jų aplinkos sistemą). Apibūdinant aplinką, jai suteikiama daug reikšmių, nes objektą ir aplinką sieja įvairūs ryšiai, tačiau tiek objektas, tiek aplinka yra individualūs ir atskiri. XX amžiaus filosofijos ir kitų mokslų ši dualistinė prielaida aptarinėjama gan plačiai. Reliatyvumo teorija, kvantinė mechanika ir operacionalizmas bei didėjanti filosofinio pragmatizmo, fenomenologijos, herme-

neutikos įtaka neigė principinę įprastos terminologijos prielaidą, jog organizmas ir aplinka yra individualios esybės, galinčios funkcionuoti ir būti apibrėžtos atskirai. Pateikta biologinė ekosistemos koncepcija paskatino traktuoti aplinką taikant priklausomumo ir nenutrūkstamumo idėjas.

Ekopasaulio estetiški aspektai nagrinėjami gana seniai. Ypač fundamentalūs JAV, Anglijos, Suomijos mokslininkų darbai, kuriuose žmonių požiūris į gamtovaizdį nagrinėjamas filosofiniu, sociologiniu ir psichologiniu aspektais. Estetikos problemų tyrinėtojas Arto Haapala² žmogų supančią aplinką vertina konceptualiai. Nagrinėjant asmens santykį su aplinka, vieta arba erdvė, turinčios daugiau ar mažiau pastovių ypatybių, įgauna vis platesnę prasmę. Mes sukuriame sau vietą kultūrinėse pasaulio struktūrose, kur įvairūs ryšiai persipina su gana skirtingais objektais. Pasaulis – istoriškai struktūrizuotas organizmas, kuris suteikia objektams reikšmę ir vertę, o vieta – pasirinkimas tam tikrų kultūrinio reikšmingumo objektų, kurie svarbūs įvairiems žmonėms pagal jų veiksmus bei interesus, turinčius įtakos jų vertinimui ir sprendimui. Autoriaus teigimu, vieta ir laikas suponuoja tam tikrą kultūrinę struktūrą, garantuoja jos funkcionavimą ir turi įtakos kiekvienam asmeniui. Kartu kiekvienas žmogus, turėdamas savo sampratą apie pasaulį ir jo viziją, prisideda prie aplinkos, kultūros formavimo. Vadinasi, mes visi susieti į vieną didžiulę natūralią sistemą, universalių proporcijų ekosistemą, kurioje tarpusavyje sąveikauja įvairūs įvykiai ir reiškiniai.

Taikomosios estetikos mokslininkas Yrjo Sepänmaa³ teigia, kad aplinkos estetikos užduotis metakritine prasme yra teorinė aplinkos apibūdinimo, interpretacijos ir plėtros kontrolė. Pasak jo, aplinkos estetika sukuria modelį, kaip aplinka yra priimama ir kokiais būdais ji veikia kaip estetinis objektas. XV tarptautiniame estetikos kongrese, vykusiam 2001 m. Japonijoje, JAV mokslininkas Arnold Berleant⁴ pabrėžė, kad žmonių patirtį veikia istorinė ir kultūrinė aplinka, todėl aplinkos estetinio tyrimo galimybės labai didelės ir reikšmingos. Aplinkos estetika atskleidžia žmonių įvertinimų, kuriems būdinga sensorinių ypatybių patirtis, ypatumus. Aplinkos patyrimas čia ne tik vizualus, jis apima visus sinestetinius sensorinius modalumus ir įtraukia žmogų į intensyvų jų suvokimą. Be to, normatyvinė dimensija, išsilydama į percepcinę sritį, pagrindžia aplinkos pozityvius ar negatyvius vertinimus. Taigi, pasak Berleanto, aplinkos estetika tampa „aplinkos patirties ir tiesioginių bei esminių jos percepcinių ir kognityvių dimensijų vertės tyrimo objektu“⁵.

Daugelis aplinkos estetikos tyrinėtojų pabrėžia, kad aplinkos estetika daro įtaką kasdienei mūsų veiklai. Įvairios emocinės reakcijos į aplinkos estetiškes ypatybes, kaip pažymi Anli Ataovas⁶, veikia mūsų erdvinį elgesį. Stebėtojų reakcijos kyla pažįstant ir suvokiant aplinką. Pats pažinimo procesas ir protinis aktyvumas kinta vertinimo procese⁷. Kiekvienas žmogus unikalčiai vertina aplinką, ir jo individualios reakcijos yra veikiamos asmenybės emocinių būsenų, ketinimų ir sociokultūrinės patirties.

Estetikos tyrimai, kuriuose nagrinėjami aplinkos vertinimo procesai bei aplinkos reikšmingumo žmogui svarba, gali būti klasifikuojami į keturias grupes: *percepcinius ir kognityvius procesai, jausmingi ir emocionalūs vertinimai, reliacinis tyrimas ir sąveikaujantis tyrimas*⁸. Pirmoji grupė (percepciniai ir kognityvūs procesai) apima tyrimus, padedančius nustatyti faktorius, turinčius įtakos aplinkos požymių pažinimui ir suvokimui. Šios rūšies tyrimai susieti su aplinkos požymių įgijimu, struktūrinimu ir atsiminimu. Antroji grupė (jausmingi ir emocionalūs vertinimai) apima tyrimus, kuriuose analizuojama žmogaus reakcijų į aplinkos požymius prigimtis. Šios rūšies tyrimai atskleidžia asmens individualių reakcijų į aplinką vertinimo procesus. Trečiąją aplinkos estetikos tyrimų grupę sudaro reliaciniai tyrimai. Šios rūšies tyrimai atskleidžia tai, kad asmens emocinės reakcijos yra glaudžiai susiję su percepcija bei pažinimu, todėl vizualinius aplinkos požymius (pvz., kompleksškumą, nuoseklumą, aiškumą ir istorinę svarbą) vertina kaip suvokimo ir pažinimo faktorius, kurie turi įtakos emociniams aplinkos vertinimams. Atliekant šios grupės tyrimus analizuojama vizualių aplinkos požymių ryšys ir žmonių reakcijų į juos ypatumai. Ketvirta tyrimų grupė siejama su aplinkos ir žmogaus sąveikos sudėtingumu, juose išskiriami ne tik aplinkos požymiai ir žmogaus reakcijos, bet ir fiziologiniai, socialiniai bei kultūriniai faktoriai.

Aplinkos estetikos tyrimuose naudojami įvairūs teoriniai modeliai kvalifikuojami kaip dvi skirtingos kategorijos: *objektyvūs modeliai*, kurie remiasi objekty-

via aplinkos analize, ir *subjektyvūs modeliai*, besiremiantys subjektyvia aplinkos reikšme⁹. Objektiviuose modeliuose ignoruojamas pažinimo procesas, o žmonių reakcijos į aplinkos požymius laikomomis nepriklausomomis nuo pažinimo ar supratimo. Subjektyviuose modeliuose fiziniai aplinkos požymiai vertinami kaip minčių vaizdiniai ir traktuojama, kad informacija apie aplinkos požymius turi būti renkama iš vizualių tipų.

Jon Lang aplinkos estetikoje naudojamus modelius skirsto į *formalius* ir *simbolinius*. Pasak autoriaus, „formalioji estetika susijusi ne su instrumentinių tikslų ar jų suteikiamų asociacinių reikšmių, o su sukurtos ar natūralios aplinkos struktūrinių aspektų bei formų poveikiu žmonių jausmams“¹⁰. Autorius nagrinėja formas, proporcijas, ritmus, skalę, kompleksiskumo laipsnį, spalvas, apšvietimą, šešėlius kaip aplinkos struktūrinius vienetus. Šio tipo formaliosios estetikos architektūrinės diskusijos paprastai atsiriboja nuo žmogaus patirties. Jack L. Nasar¹¹ papildė formaliųjų požymių sąrašą tokiomis žmogaus reakcijomis, kaip dviprasmybė, nustebimas ir panašiai. Formalieji modeliai, atsiribojantys nuo kognityvinio proceso, yra priskiriami objektyviems modeliams, o modeliai, kuriuose atsižvelgiama į asmens kildinamas reikšmes iš aplinkos požymių, priskiriami subjektyviems.

Aplinkos simbolines ypatybes labiau atspindi faktoriai, užimantys tarpinę padėtį tarp žmogaus patirties ir aplinkos, nei formalūs aplinkos elementai. Emocinėmis reakcijomis pagrįstos aplinkos simbolinės ypatybės apima gamtinių elementų (vandens, medžių ir augmenijos) ar aplinkos trukdžių (skelbimų len-

tų, ženklų, elektros stulpų ir grafiti) buvimą ar nebuvimą. Žemės naudojimo tipai (pavyzdžiui, atvira vieta palyginti su pramonine) ir stilistiniai elementai (pavyzdžiui, istorinės ar šiuolaikinės svarbos) yra taip pat simbolinės ypatybės, kurios dėl tam tikrų savybių veikia asmens emocines reakcijas¹².

Gary T. Moore'o¹³ teigimu, žmonės aplinkos prigimtį traktuoja remdamiesi išvystytais aiškinamaisiais (interpretavimo) procesais. Šis interpretacinis procesas veikia kaip schema ar kognityvi struktūra, kuri suskirsto kategorijomis bendras objektų ypatybes ar aplinkos požymius, o kitų neakcentuoja. Šios schemas sujungia formalius bei simbolinius modelius ir tyrinėja informacijos, tokios kaip žinios ir patirtis, įtaką žmonių emociniam aplinkos vertinimui. Būtent šitos schemas, pasak autoriaus, turi tapti aplinkos pažinimo teorijos ir tyrimų pagrindu.

Aplinkos estetikos reliaciniai modeliai, kuriuose akcentuojamas ryšys tarp pažinimo bei suvokimo ir emocijų bei jausmų, susitelkia į *objektyvias* aplinkos savybes arba į *subjektyvias* aplinkos reikšmes. Objektiviuose reliaciniuose modeliuose daug dėmesio skiriama aplinkos objektyviai analizei ir aplinkos požymiams aiškinti. Šiuose modeliuose aiškinamas žmogaus aplinkos suvokimas, remiantis tos aplinkos ypatybėmis bei požymiais, ir dviejų perspektyvų – dailės ir objektyvios ekologinės perspektyvos atitikimas. Modeliuose, kuriuose remiamasi dailės perspektyva, aiškinaamas aplinkos, kaip meninių ypatybių ir formų visumos suvokimas ir pabrėžiami dizaino principai. Modeliuose, kuriuose remiamasi objektyvia ekologine

perspektyva, didžiausia vertė suteikiama natūralioms ir nepakeistoms ekosistemoms ir siekiama paaiškinti žmogaus percepcines sistemas¹⁴.

Subjektyvūs reliaciniai modeliai yra susiję su formalia, schemine ar simboliu estetika. Šie modeliai, kuriuose analizuojamos subjektyvios aplinkos reikšmės, skirstomi į keturias kategorijas: *sužadini-mo-gretinimo, ekologinius, schemų ir simbolių ypatybių modelius*. Pirmieji du modelių tipai siejami su formalia estetika.

Sužadini-mo-gretinimo modeliuose daugiausia dėmesio skiriama išsiaiškinti kaip aplinkos formos ir struktūros veikia asmens emocinius vertinimus. Daniel E. Berlyne¹⁵ pasiūlė tokį sužadini-mo-gretinimo modelį, kuris paaiškina ryšį tarp pažinimo ir suvokimo bei emocijų-jausminių vertinimų. Jis bandė įrodyti, jog estetinė patirtis yra susijusi su sužadini-mo lygiu, kurį stimuliuoja įvairios aplinkos struktūros. Jo teigimu, funkcionuoja trys faktorių tipai, sustiprinantys žadinimą: psichologiniai, ekologiniai ir gretinimo kintamieji. Psichologiniai kintamieji reiškiasi tokiais fiziniais aplinkos požymiais, kaip intensyvumas ir spalva. Ekologiniai kintamieji atstovauja aplinkos požymiams, apimantiems įgytas ar išmoktas asociacijas su sąlygomis, susijusiomis su išlikimu bei gera savijauta. Gretinimas susijęs su žmonių reakcija į panašumą ir skirtumą aplinkoje mastus ir prigimtį. Iš trijų stiprinančių žadinimo faktorių D. E. Berlyne ir jo sekėjai labiausiai domėjosi gretinimo kintamaisiais, kurie susiję su asmens estetinė reakcija. Gretinimo kintamieji apima nesuderinamumą (vienalaidė aplinkos elementų kombinacija), neįprastumą (neatitikimas tarp anksčiau

patirtų aplinkoje ir konkrečioje situacijoje išskylančių grupės dirgiklių charakteristikų), netikėtumą (konfliktas tarp lūkesčių ir realybės, su kuria žmogus susiduria aplinkoje) ir sudėtingumą. Teoriškai visi gretinimo kintamieji susiję su neapibrėžtumu, kurį žadina aplinkos dirgikliai arba su konfliktu, kurį sukelia neapibrėžtumas. Šie aplinkos dirgikliai skatina tam tikras reakcijas į neapibrėžtumą ar konfliktą¹⁶.

Daniel E. Berlyne¹⁷ laikosi požiūrio, kad gretinimo kintamieji aplinkoje veikia žmonių estetiškes, kartu ir hedonistines, nuostatas. Jis teigia, kad tarp aplinkos dirgiklių sužadini-mo ir gretinimo ypatybių egzistuoja linijinis ryšys. Hedonistinė nuotaika susijusi su gretinimo ypatybių, atitinkančių apverstos U raidės formos funkciją, lygiu. Vadinasi, žmonės renka-si tokią aplinką, kuri sukelia vidutinį sužadini-mą. Pasielkę tam tikrą sužadini-mo lygį, žmonės pasijunta sukręsti.

Vėlesnių šio modelio tyrimų išvados tikslina Daniel E. Berlyne teiginius. Šie tyrimai iš esmės parodo šio modelio svarbą, bet ne visada patvirtina ryšį tarp gretinimo kintamųjų ir hedonistinės nuotaikos. Pavyzdžiui, Joachim F. Wohlwill¹⁸ nustatė, kad gretinimo kintamieji (išskyrus sudėtingumą) su estetinė reakcija kur kas dažniau siejasi linijos nei apverstos U raidės formos funkcija. Siekdamas geriau pritaikyti sudėtingumo kintamąjį aplinkos tyrimams, autorius išskyrė įvairius struktūrinio ir sisteminio sudėtingumo aspektus bei į kintamųjų seką dar įtraukė dviprasmiškumą ir tinkamumą. Dviprasmiškumą jis apibrėžė kaip konfliktą tarp konkuruojančių alternatyvių reikšmių, o tinkamumą kaip vienu laiku esančių elementų

suderinamumą. Jack L. Nasar¹⁹ atlikti tyrimai apie prekybinėse gatvėse stovinčius ženklus patvirtina linijinį ryšį tarp aplinkos gretinimo kintamųjų ir reakcijų – žmonės pirmenybę teikia vidutinio sudėtingumo ženkliams.

Subjektyviuose ekologiniuose modeliuose akcentuojamas ryšys tarp fizinių aplinkos požymių, informacijos, kurią tie požymiai suteikia, ir asmens emocinių reakcijų į juos. Stephen Kaplan ir Rachel Kaplan²⁰ bei Roger S. Ulrich²¹ tyrimais nustatė, kad šis ryšys yra ir įgimtas, ir ilgainiui įgyjamas. Vadinasi, vienodai svarbu ir tai, kaip gaunama informacija apie aplinką (pažinimo pobūdis) ir koks informacijos turinys. Tenka pastebėti, kad R. Kaplan ir S. Kaplan modelis rodo, jog pirmenybės tam tikrai aplinkai teikimas yra sudėtingas procesas, apimantis aplinkos erdvių ir požymių suvokimą bei reakciją į tas erdves ir požymius. Autoriai teigia, kad du informacijos reikalavimai – aiškumas ir susidomėjimas – vaidina svarbų vaidmenį asmeniui renkantis tam tikrą aplinką. Pirmenybės teikimą aplinkai ypač veikia ir turima informacija, ir ta, kurią tikimasi gauti. Vadinasi, akcentuojama informacijos paskirties ir naudingumo aplinkoje svarba. Paskirties ir naudingumo derinys lemia keturis pagrindinius aplinkos pirmenybės komponentus: sudėtingumą, darną, aiškumą ir paslaptinumą. Sudėtingumas apibrėžiamas kaip skirtingų vizualinių elementų skaičius ir įvairovė aplinkoje. Visa, kas padeda susisteminti įvairius aplinkos komponentus į kelias vienodas struktūras, sustiprina darną. Pasak autorių, aiški aplinka yra geros struktūros erdvė, sudaryta iš savitų, būdingų elementų, kurie lengvai

suprantami ir atsimenami. Paslaptinga aplinka apibrėžiama kaip tokia, kuri suteikia papildomos informacijos. Pagal šį modelį žmonės teikia pirmenybę tokiai aplinkai, kuri yra prasminga ir įdomi.

Schemos modeliu pagrįsti tyrimai sieja skirtingus emocinių reakcijų tipus ir laipsnius su įvairiais pagrindinės schemos struktūros neatitikimo laipsniais. T. W. Allan Whitfield²², Allan T. Purcell²³ teigimu, nedideli skirtumai sustiprina artimumą ir pirmenybę, o dideli skirtumai sukuria aukštesnę teikiamos pirmenybės lygį, kuris gali lemti padidėjusį susidomėjimą aplinka. Pirmenybė sumažėja, kai skirtumai pasidaro pernelyg dideli, tačiau asmens susidomėjimas aplinka gali išlikti. Be to, asmens patirtis, vertybės, gyvenimo būdas, kultūra ir subkultūra gali žadinti skirtingas emocines reakcijas į aplinką. Patirdami žmonės atpažįsta reikšmes, susijusias su konkrečia aplinka, kuri gali turėti ir denotacinių, ir konotacinių reikšmių. Denotacinės reikšmės remiasi aplinka, o konotacinės – „išvadomis apie aplinkos ir jos vartotojų ypatybes ir charakterį“²⁴. Asmens vertinamoji reakcija į simbolines aplinkos ypatybes susijusi su denotacinių ir konotacinių reikšmių sąveika. Žmogui, atpažinus denotacines aplinkos reikšmes ir padarius konotacinės reikšmės išvadą, sukeliama vertinamoji reakcija į simbolines tos aplinkos ypatybes.

Subjektyviuose simboliinių savybių modeliuose pripažįstamos atspindėtos aplinkoje asociacinės reikšmės ir šių reikšmių įtaka žmonių reakcijoms į tą aplinką. Kai kurie tyrėjai teigia, kad simbolinės aplinkos reikšmės gali veikti emocijus vertinimus. Pavyzdžiui, Jon Lang²⁵ sudarė simboliinių požymių, ku-

rie buvo empiriškai ištirti įvairiose architektūrinėse skalėse, sąrašą. Šiems požymiams priskiriamos pastatų konfiguracijos, erdvinės konfiguracijos, statybinės medžiagos bei apšvietimas. Simbolinių pastatų konfiguracijų ypatybės gali apimti visą pastatą ar pastato dalį, pavyzdžiui, baseiną ar dekoruotą garažą. Pastatų erdvinės konfiguracijos skirstomos pagal tūrį, aptvėrimą, proporcijas ir dydį. Didelio dydžio, tūrio ir proporcijų, neaukšto aptvėrimo pastatai simbolizuoja aukštesnę padėtį nei neaukšti, nedidelio tūrio, mažų proporcijų, aukšto aptvėrimo pastatai. Apšvietimas ir spalvos taip pat gali turėti ryšį su simboline pastato ar struktūros reikšme ir ją veikti.

Sąveikaujančių tyrimų modeliai, tirdami vidinius ir išorinius aplinkos faktorius, aiškina žmogaus aplinkos pažinimą. Irwin Altman²⁶ sąveikos prigimtyje išskiria interakcionalizmą, kontekstualizmą ir transakcionalizmą. Interakcionalistai labiau domisi, kaip aplinkos fiziniai požymiai veikia asmens emocinius vertinimus. Kontekstualistai išplečia interakcionalistų tyrimus, papildydami kontekstinais kintamaisiais, tokiais kaip erdvinis, laikinis ir sociokultūrinis kontekstas, apibūdinančius ryšį tarp objekto kintamųjų. Transakcionalistai laiko asmenis ir aplinką vienu vienetu – žmonės, psichologiniai procesai, fiziniai ir socialiniai kontekstai sudaro vieną visumą. Transakciniai modeliai nesiaiškina priežastinių ryšių, o daugiau dėmesio skiria forma-

lioms priežastims, apimančioms ryšių formas ir struktūras bei principus, kuriais tos struktūros pagrįstos.

Apibendrinant galima teigti, kad sparčiai kintanti aplinka šiandieninės globalizacijos ir multikultūrinių tendencijų kontekste verčia ne tik prisitaikyti prie jos, bet ir išlaikyti pozityvų, kūrybišką, neatsiejamą nuo estetinio, santykį su ja. Kasdienio gyvenimo estetizacija sustiprino poreikį skirti estetinę tikrovę nuo kitų tikrovės interpretacijų bei remiantis įvairiais mokslais analizuoti asmens ir estetiškos aplinkos sąsajas. Gvildendami asmens bei vizualios aplinkos santykio ypatumus mokslininkai pabrėžia tiek objektyviają, tiek subjektyviają aplinkos reikšmę. Šioje srityje atliekami tyrimai, padedantys nustatyti faktorius, turinčius įtakos aplinkos požymių pažinimui ir suvokimui, siekiantys atskleisti asmens reakcijų į aplinkos požymius prigimtį, parodantys ryšį tarp vizualių aplinkos požymių ir žmonių reakcijų į šiuos požymius bei pabrėžiantys ryšių tarp žmogaus ir jo aplinkos sudėtingumą. Tenka pabrėžti, kad asmens emocinės reakcijos į įvairių aplinkų estetiškos ypatybes veikia erdvinį elgesį. Be to, kiekvieno žmogaus aplinkos vertinimas yra veikiamas emocijų būsenų bei sociokultūrinės patirties, todėl asmens estetiškos santykis su vienu ar kitu vizualiosios aplinkos objektu priklauso ne tik nuo objekto išraiškos ypatybių, bet ir nuo subjektyvios to santykio motyvacijos objekto atžvilgiu.

Literatūra ir nuorodos

¹ Wang Ning. Towards Environmental Aesthetics in the 21st Century // The Great Book of Aesthetics [CD]: the 15th International Cong-

ress of Aesthetics / Edited and Published by Ken-ichi Sasaki and Tanehisa Otabe, c/o Institute of Aesthetics and Philosophy of Arts, Fa-

- kulty of Letters, the University of Tokyo, Japan, 2001.
- 2 Arto Haapala. *Aesthetics, Ethics, and Meaning of Place // XIVth International Congress of Aesthetics "Aesthetics as Philosophy": Ljubljana, 1998. Proceedings: Part I // Filozofski Vestnik*. – Ljubljana: Filozofski inštitut ZRS SAZU. – 1999, Vol. 20 (2), p. 253-264.
 - 3 Yrjö Sepänmaa. *The Beauty of Environment: A General Model of Environmental Aesthetics*. – Helsinki: Academia Scientiarum Fennica, 1986.
 - 4 Arnold Berleant. *The Idea of a Cultural Aesthetic // The Great Book of Aesthetics [CD]: the 15th International Congress of Aesthetics / Edited and Published by Ken-ichi Sasaki and Tanehisa Otabe, c/o Institute of Aesthetics and Philosophy of Arts, Faculty of Letters, the University of Tokyo, Japan, 2001*.
 - 5 Arnold Berleant. *Living in the Landscape: Toward an aesthetics of Environment*. – Lawrence: University Press of Kansas, 1997, p. 32.
 - 6 Anli Ataov. *Environmental Aesthetics // Journal of Planning Literature*. – 1998, Vol. 13 (2), p. 239-258.
 - 7 Jack L. Nasar. *The Evaluative Image of the City*. – Thousand Oaks, CA: Sage, 1997.
 - 8 Anli Ataov. *Environmental Aesthetics // Journal of Planning Literature*. – 1998, Vol. 13 (2), p. 239-258.
 - 9 Ervin H. Zube, James L. Sell, Jonathan G. Taylor. *Landscape Perception: Research, Application, and Theory // Landscape Planning*. – 1982, 9, p. 1-33.
 - 10 Jon Lang. *Creating Architectural theory: The Role of the Behavioral Sciences in Environmental Design*. – New York: Van Nostrand Reinhold, 1987, p. 187.
 - 11 Jack L. Nasar. *Urban Design Aesthetics: The Evaluation Qualities of Building Exteriors // Environment and Behavior*. – 1994, Vol. 26 (3), p. 377-401.
 - 12 Jon Lang. *Creating Architectural theory: The Role of the Behavioral Sciences in Environmental Design*. – New York: Van Nostrand Reinhold, 1987.
 - 13 Gary T. Moore. *Knowing about Environmental Knowing: The Current: State of Theory and Research on Environmental Cognition. // Environment and Behavior*. – 1979, Vol. 11 (1), p. 33-70.
 - 14 Anli Ataov. *Environmental Aesthetics // Journal of Planning Literature*. – 1998, Vol. 13 (2), p. 239-258.
 - 15 Daniel E. Berlyne. *Aesthetic and Psychobiology*. – New York: Meredith, 1971.
 - 16 Joachim F. Wohlwill. *Environmental Aesthetics: The Environment as a Source of Affect // Human Behavior and Environment: Advances in Theory and Research / eds. I. Altman and J. Wohlwill*. – New York: Plenum, 1976, Vol. 1.
 - 17 Daniel E. Berlyne. *Aesthetic and Psychobiology*. – New York: Meredith, 1971.
 - 18 Joachim F. Wohlwill. *Environmental Aesthetics: The Environment as a Source of Affect // Human Behavior and Environment: Advances in Theory and Research / eds. I. Altman and J. Wohlwill*. – New York: Plenum, 1976, Vol. 1.
 - 19 Jack L. Nasar. *The Effect of Sing Complexity and Coherence on the Perceived Quality of Retail Scenes // Environmental aesthetics: Theory, Research, and Application / ed. J. L. Nasar*. – New York: Cambridge University Press, 1988.
 - 20 Rachel Kaplan, Stephen Kaplan. *The Experience of Nature: A Psychological Perspective*. – New York: Cambridge University Press, 1989.
 - 21 Roger S. Ulrich. *Aesthetic and Affective Response to Natural Environment // Human behavior and the environment, Vol. 6 / ed. I. Altman and J. Wohlwill*. – New York: Plenum, 1983.
 - 22 T. W. Allan Whitfield. *Predicting Preference for Familiar, Everyday Objects: An Experimental Confrontation between two Theories of Aesthetic Behavior // Journal of Environmental Psychology*. – 1983, Vol. 3, p. 221-37.
 - 23 Allan T. Purcell. *Environmental Perception and Affect: A Schema Discrepancy Model // Environment and Behavior*. — 1986, Vol. 18 (1), p. 3-30.
 - 24 Jack L. Nasar. *The Evaluative Image of the City*. – Thousand Oaks, CA: Sage, 1997, p. 31.
 - 25 Jon Lang. *Creating Architectural theory: The Role of the Behavioral Sciences in Environmental Design*. – New York: Van Nostrand Reinhold, 1987.
 - 26 Irwin Altman. *A Transactional Perspective on Transitions to new Environments // Environment and Behavior*. – 1992, Vol. 24 (2), p. 268-280.